

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1908. Andra Kammaren. N:o 6.

Tisdagen den 28 januari,

kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 21 innevarande januari.

§ 2.

Upplästes två till kammaren inkomna sjukbetyg, så lydande:

Att riksdagsmannen herr K. W. Rydén till följd af akut lungkatarr är oförmögen att deltaga i riksdagsarbetet under de närmaste dagarne intygar

Stockholm den 28 januari 1908.

Fritz Svensson,
leg. läk.

Att riksdagsman J. Bromée på grund af influensa med luft-rörskatarr (bronchitis) tills vidare är oförmögen att infinna sig i riksdagen, intygas härmed.

Stockholm den 27 januari 1908.

Johan Almkvist,
med. doktor.

§ 3.

Föredrogos hvar för sig de å kammarens bord hvilande motionerna; och hänvisades därvid:

herr *J. E. Centerwalls* motioner, n:o 99 till statsutskottet och n:o 100 till tillfälligt utskott;

friherre *A. T. Adelswärds* motioner, n:o 101 till lagutskottet, n:o 102 till tillfälligt utskott och n:o 103 till statsutskottet;

herr *T. Hörnsténs* motioner, n:is 104 och 105, till bevillningsutskottet;

herr *J. B. Erikssons* i Grängesberg motioner, n:is 106 och 107 till bevillningsutskottet samt n:o 108 till statsutskottet;

herr *K. E. von Geijers m. fl.* motion, n:o 109, till statsutskottet;

herr *F. W. Thorssons* motioner, n:is 110 och 111, till statsutskottet;

herr *P. Nilssons* i Bonarp motion, n:o 112, till statsutskottet;

herr *E. Jonssons* i Freluga motion, n:o 113, till statsutskottet;

herr *J. T. Larssons* i Lund motioner, n:is 114 och 115, till statsutskottet;

herr *A. J. C. Christiernsons* motion, n:o 116, till statsutskottet;

herr *A. Hanssons* motion, n:o 117, till statsutskottet;

herr *G. A. E. Kronlunds* motion, n:o 118, till statsutskottet;

herr *A. Wiklunds* motion, n:o 119, till statsutskottet;

herr *J. A. Lundgrens* motion, n:o 120, till statsutskottet;

herr *K. G. Karlssons* i Göteborg motion, n:o 121, till statsutskottet;

herr *F. Bergs* i Stockholm *m. fl.* motion, n:o 122, till statsutskottet;

herr *S. T. Palmes* motioner, n:o 123, till statsutskottet och n:o 124 till tillfälligt utskott.

Remiss af en motion.

Vid föredragning häruppå af herr *K. A. Staaffs m. fl.* motion, n:o 125, om valrätt och valbarhet för kvinnor till Riksdagens båda kamrar, begärdes ordet af

Herr Nydal, som yttrade: Herr talman! I anledning af den motion kammaren nu går att remittera ber jag att få yttra några ord.

De ärade motionärerna föreslå allmän rösträtt för kvinnor, lika allmän som den rösträtt, som enligt det hvilande grundlagsförslaget skall komma männen till del. Det är, det kan inte nekas, ett mycket stort steg, för att inte säga, ett mycket stort språng, det här är fråga om. Genom det preliminära beslut, som af föregående Riksdag fattats i rösträttsfrågan, blir valmanskåren — om jag ej miss-tager mig — inemot tredubblad; den skulle, om Riksdagen tager de ärade motionärerna på orden, bli ungefär sexdubblad. Vore inte detta, måste jag fråga, att marschera väl raskt, i synnerhet när man slår in på ett område så pass främmande och så föga rekognosceradt som här är fallet? Det är onekligt, att här icke förefinnes den utredning, som Riksdagen annars brukar fordra, innan den fattar beslut i frågor af någon större vikt; och här gäller det dock en fråga, som är af en synnerligen stor och genomgripande betydelse både för det offentliga och det enskilda.

Men någon utredning finnes ej. Jag menar ej den utredning, som kan fås från vår vanliga statistik, den tror jag icke vara så nödvändig, utan jag menar en utredning om den sannolika inverkan den kvinnliga rösträtten skulle medföra för samhället, för kvinnorna själfva och för hemmen. Någon upplysning om dessa ting borde väl kunna hämtas från de länder, där kvinnan redan är politiskt röstberättigad. Det synes mig också som om man borde ha någorlunda klart för sig, huruvida kvinnorna själfva önska likställighet med männen i politiskt afseende, innan man besluter sig för att lyckliggöra dem därmed. För min enskilda del tror jag fortfarande, att flertalet bland kvinnorna helst se, att de slippa indragas i det politiska lifvet. Att emellertid någon motrörelse icke uppstått från de kvinnors sida, som inte sympatisera med den kvinnliga rösträttsrörelsen, det har, enligt min tanke, sin enkla förklaring i samma förhållande, som gör, att dessa kvinnor icke önska den politiska rösträtten, nämligen i deras motvilja mot offentligt framträdande. Att tiga är inte alltid detsamma som att samtycka.

Remiss af en motion.
(Forts.)

Jag vill visst icke påstå, att den kvinnliga rösträttsrörelsen endast är en modesak, men jag tror, att det egentligen är bland de själf försörjande kvinnorna, bland de kvinnor, som ha sin verksamhet och sin utkomst utanför hemmet, som det föreligger något verkligt intresse för saken. Många bland dessa kvinnor hysa nog en liflig, till och med het åtrå efter politisk rösträtt, en het åtrå äfven efter tillträde till denna — »fridens boning». Kunde man då inte inskränka sig till att införlifva de kommunalt röstberättigade kvinnorna i valmanskåren, om man nu öfver hufvud taget tror sig böra göra någon eftergift åt detta håll? Därmed borde, synes det mig, äfven vännerna af allmän rösträtt för kvinnor låta sig nöja — tills vidare. »Rom byggdes ju icke på en dag.» Jag får äfven säga, att bland de argument, som man plägar andraga till förmån för den kvinnliga rösträtten, är det, såvidt jag kunnat finna, blott ett, som blifvit i någon mån populärt, och det är: när kvinnan skattar, bör hon också få rösta. Men för en så vidsträckt kvinnlig rösträtt, som herr Staaß och hans medmotionärer föreslå, saknas, efter hvad jag tror, ännu stödet af någon mera utbredd mening bland vårt folk.

Jag skulle således önska, att konstitutionsutskottet, om det ej anser sig helt och hållet böra afstyrka den gjorda framställningen, ville inskränka sig till att föreslå politisk rösträtt och, hvarför icke, äfven valbarhet för de efter nuvarande grunder kommunalt röstberättigade kvinnorna under i öfrigt i tillämpliga delar samma vilkor, som redan beslutats i fråga om männen. Ville utskottet därutöfver föreslå politisk rösträtt för icke kommunalt röstberättigad kvinna, som är gift med politiskt röstberättigad man, när mannen är förhindrad eller af annan anledning afstår från att utöfva sin rösträtt, så skulle jag för min ringa del äfven kunna vara med därom, i synnerhet som genom en dylik bestämmelse det kunde beredas fiskare och sjömän och andra, som af sitt yrke ofta, kanske oftast, äro för-

Remiss af en motion. (Forts.) hindrade att deltaga i riksdagsmannavalen, en möjlighet att öfva inflytande på dessa val.

Vore icke detta, som jag nu tillåtit mig antyda, ett tillräckligt stort tillmötesgående mot de kvinnliga rösträttskrafven, vore det inte till och med tillräckligt *liberalt*, då det i alla fall här gäller en så ny och outredd och — omtvistad sak?

Här är visserligen blott fråga om en opinionsyttring — ty något positivt beslut lär väl icke Riksdagen vilja fatta i denna fråga annat än på initiativ af Kungl. Maj:t — men en opinionsyttring är icke någon likgiltig sak; den innebär ett löfte, och de, som opinera för allmän politisk rösträtt för kvinnor, få äfven bereda sig på att taga konsekvenserna däraf.

Jag förstår väl, att det kan vara angenämt att gå till höstens val med ett program, som tillförsäkrar sin anhängare de energiska kvinnosakskvinnornas understöd, men i längden torde det dock vara säkrare att lita på sundt bondförstånd än på kvinnogunst.

Jag anhaller, herr talman, att detta mitt yttrande måtte få åtfölja motionen till utskottet.

Vidare anförde:

Herr Staaft: Jag skall blott anhalla att med några ord få besvara den föregående talarens yttrande.

Jag tror för det första, att man tillräckligt tryggt kan säga, att erfarenheten från de länder, där kvinnans politiska rösträtt är införd, icke på något sätt har visat, att detta orsakat skada eller olägenhet. Det kan ju sedan vara olika tanke mellan entusiasterna för kvinnorösträtten och de mera ljumma, huruvida den har orsakat någon väsentlig nytta. Jag tror likväl, att det är tillräckligt att konstatera, att någon skada synes den alldeles bestämdt icke ha åstadkommit.

Den ärade talaren hade ett långt och som mig syntes något inveckladt resonemang, af hvilket skulle framgå, att kvinnan här i Sverige icke egentligen önskar någon politisk rösträtt. Han trodde sig kunna antaga, att det stora flertalet vore emot en sådan reform. Han inrymde dock, att man kunde spörja: hvarför framträder då icke detta motstånd? Hvarför får man icke höra något från alla dessa kvinnor, som skulle vara emot en dylik reform? Han svarade emellertid själf därpå med den förklaringen, att de kvinnor, som vore emot denna reform, skulle just vara sådana, som af sin blyghet för offentligt uppträdande vore hindrade att öfver hufvud taget låta sina åsikter framträda. Jag undrar dock, ifall man verkligen med den utveckling, som vår tid gifvit åt människornas oräddhet i allmänhet att gifva sina åsikter till känna, kan fästa något så stort afseende vid dessa suppositioner. Jag undrar, om man icke får fästa vida större afseende vid det alldeles obestridliga faktum, att kvinnorna under senare tid ha i stor och ständigt växande mängd visat

sig intresserade för denna fråga och ådagalagt, att de betrakta politisk rösträtt såsom ett rättfärdighetsmål, som äfven de måste uppnå.

Herr Nydal antydde vidare, att skulle man göra någonting härvidlag, borde man i alla händelser icke gå så långt, som vi motionärer föreslagit, utan man borde då begränsa sig till ett första streck. Detta kan ju naturligtvis vara en tanke och en möjlighet. Jag tror likväl, att man emot en sådan tanke och en sådan möjlighet bör sätta den stora fördelen att icke, sedan männens rösträttsfråga måhända snart vunnit sin lösning, behöfva få en mångårig kvinnorösträttsfråga, som likaledes skulle lägga beslag på en hel del krafter och arbete i samhället.

Då den ärade talaren yttrade, att det är väl »att marschera litet för raskt» — såsom han sade — att gå så långt, som motionärerna föreslagit, vill jag fullkomligt erkänna, att ifall man ser på valmanskårens ökning, kan man nog tycka, att detta är att marschera raskt. Men hvarför? Jo, därför att man hittills har marscherat så orimligt långsamt. Om man här i Riksdagen under den tid, för några perioder sedan, då den ärade talaren och jag hade tillfälle att arbeta tillsammans i ett helt litet riksdagsparti, hade delat våra åsikter och lydt våra råd och till en början infört en utsträckt rösträtt för män, hvilken man sedermera hade kunnat göra till allmän, är det min fulla öfvertygelse och förblir det alltid, att det hade varit det allra bästa sättet att lösa rösträttsfrågan. Men det är så, att när man står stilla på stället under tiotal af år, under hvilka ett framåtskridande bort äga rum och under hvilka man hade bort taga först det ena och sedan det andra steget framåt, blir det till slut så, att man måste taga ett långt steg på en gång för att undvika en ytterligare försumpning.

Jag tror sålunda, att de af den ärade talaren mot motionärerna anförda skälen icke äro af någon afgörande beskaffenhet.

Herr Enander: Herr talman! På samma gång som jag ber att få instämma i den motion, hvarom nu är fråga, ville jag med blott ett par ord bemöta en passus i den förste ärade talarens yttrande. Herrarna känna ju förut min ställning till kvinnans politiska rösträtt, så att jag icke behöfver vara tröttande mångordig.

När jag på sin tid läste i tidningarna, att nämnde ärade talare, min gamle vän, var af regeringen insatt i den där kommittén, som skulle hjälpa till med utredningen för en kungl. proposition om allmän proportionell rösträtt, så tänkte jag: ja, nu ha vi »ängeln med det blixtrande, svängande svärdet» satt vid ingången till *allmänna* rösträttens paradiset. Och jag visste nogsamman hvad följden komme att blifva, nämligen kvinnans utestängande från det paradiset. Han antydde någonting om, att följden af kvinnans inträde och plats i detta fridlysta eller fridsamma rum — jag minns icke uttrycket bokstafligen — skulle troligen blifva strid. Och naturligt

Remiss af en motion.
(Forts.)

Remiss af en motion. ville han ej, såsom en fridens man, vara med om att införa en rösträtt med slikt resultat.

(Forts.)

Emot denna hans profetiska, dystra antydan har jag en annan, gladare profetia. Jag tror nämligen, att, om kvinnan lyckas komma härin, skall hon väl förstå att värdigt häfda sin politiska roll såsom en »Margreta Fridkulla».

Kammaren beslöt att öfverlämna motionen jämte de i anledning af densamma nu afgifna yttrandena till konstitutionsutskottet.

Vidare hänvisades herr *K. A. Staaffs m. fl.* motion, n:o 126, till lagutskottet.

Remiss af en motion.

Härefter föredrogs herr *K. A. Staaffs m. fl.* motion, n:o 127, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående styckning af kronoegendomar till egna hem m. m.; och lämnades därvid på begäran ordet till

Herr Lindhagen, som yttrade: Herr talman! Jag är tyvärr tvungen att säga några ord vid remissen af denna motion. Icke därför att jag har något emot själfva det yrkande, som af motionärerna framställts, tvärtom finner jag, att det är särdeles behjertansvärdt. Men då Riksdagens Andra Kammares största parti omsider vill i jordfrågan upptaga några riktlinjer, som man enligt partiets uppfattning bör slå in på i denna sak, så är det af synnerligt stor vikt, att man från första början får klart för sig, hvart partiets egentligen syftar. Jag vill nu icke uttryckligen säga, att af motionen framgår, att den syftar åt ett håll, som jag anser vara en tillbakagång från en inom denna kammare redan vunnen ståndpunkt. Men det är åtskilligt som talar för, att så kan vara fallet, och för att få gifva uttryck åt det bekymmer, som jag i detta afseende hyser och som jag kanske får vederlagdt, är det som jag ber att få säga några få ord.

Hvad frågan gäller är bland annat jordmonopolet. Det är i detta fall icke fråga om grufvor, skog och vattenfall, utan det är fråga om den jord, som behöfves för den individuella bosättningen i landet. Då äro vi, synes det, eniga om, att hela frågan hvilat på, att det är brist på jord för menige man, och det är denna bristande jord, som man skall söka anskaffa.

Nu är det ju så, att de vägar, man vill slå in på, återspeglas ofta i den lösen, som i detta afseende framkastats. I herr Staaffs motion framhålles, att hvad som afses är det mycket behjertansvärda egnahemssträfvandet. Jag och många med mig ha aldrig använt detta uttryck utan sagt, att det gäller att skaffa folk jordbruk och bostäder. Man kan ju tycka, att detta är en formsak, men det ligger kanske någonting i detta, någonting som suggererar mera åt ena än åt det andra hållet. Ordet egnahem ger intryck af, att sträfvandet afser mera en viss detalj af rörelsen, och det får något mera filantropiskt öfver sig. Men ett socialreformatoriskt

program måste nog som lösen uppställa någonting allmängiltigt och någonting som verkligen utvisar, att man vill gå till botten med frågan. Själfva ordet hem är i detta fall i viss mån missledande, därför att det är hämtadt från mera ideella förhållanden. Med hem menar man nämligen också ett visst andligt innehåll, och ingen jordreform kan ensam skapa ett »hem». Annu mera vilseledande är ordet »egna», därigenom att det är ett lån från det juridiska begreppet äganderätt. Så länge det står kvar, suggererar det den uppfattningen, att egna hem icke kunna finnas med mindre upplåtelsen sker med full äganderätt, och då denna beteckning har en sådan verkan, motarbetar den i själfva verket äfven de syften, som motionärerna i förevarande motion på ett enligt min uppfattning ganska förträffligt sätt framställt. Begreppet bortskymmer också angelägenheten i många fall att skaffa bostäder till uthyrning.

Remiss af en motion.
(Forts.)

Ännu mera vilseledande blir detta uttryck, då det skall tillämpas å jordbruket. Det har egentligen uppkommit, då man tänkt på bostadslägenheter omgifna af mindre trädgårdsland, och egnahems-kommittén fattade också ordet i denna bemärkelse. Men nu vill man oegentligt nog också i detta ord inprässa den betydelsen, att det skulle innefatta jordbruk, som helt och hållet skulle försörja sin man. Det är därför, föreställer jag mig, bättre att framhålla, att nu gäller det att skaffa jordbruk och bostäder åt folket. Men, som sagdt, är detta mera en formsak. Jag skall nu öfvergå till en hufvudsaklig punkt.

Som jag sade, äro vi eniga om, att bristen på jord till jordbruk och bostäder måste afhjälpas. Det står i motionen, att staten skall taga kraftigt hand om denna sak, och »*det kan icke tillgå på annat sätt än så, att staten själf upplåter jord för ändamålet*». Det är detta uttryck, som väckt mitt bekymmer, och det sätt hvarpå man fullföljt tanken i ett par följande motioner. Om meningen är, att staten skall upplåta jord icke blott af sin egen utan sådan som staten anskaffar från enskild, har jag ingenting att invända däremot, ty jag tror, att om jord skall upplåtas för samhällsnyttiga ändamål, så skall upplåtelsen ske under statens öfverinseende. Men skall det betyda, att sträfvandet skall inskränka sig till att skaffa boningsplatser endast på den jord, som staten för närvarande äger, då tror jag, att det socialreformatoriska arbetet tagit ett alldeles för litet steg i denna motion. Om man ser på motiven, så finner man, att så i själfva verket är förhållandet. Men då frågas: hvad är detta för en stor social reform? Det finnes nu icke någon statistik öfver huru mycket jordbruksjord staten för närvarande har. Men då man ser på, att arrendemedlen äro för 1906 upptagna till 2,200,000 kronor, och om man räknar så frikostigt, att detta afser endast odlad jord och icke skogsmark, som följer med arrendet, och beräknar, att ett tunnland betingar 12 till 13 kronor i arrende om året, så kommer man till det resultatet, att den odlade statsjord, som står till buds, icke uppgår till 100,000 hektar. Då man å

Remiss af en motion. (Forts.) andra sidan vet, att den odlade jorden i hela landet uppgår till 4,000,000 hektar, så förstår man, huru litet detta är.

Nu kan man säga, att det återstår kronoparkerna. Men dessa kronoparker äro i allmänhet belägna på sådan jordmån, som icke lämpar sig för jordbruk, och där fallet är annorlunda, såsom ofta i Norrland, ha de det mest ofördelaktiga läge, så att man kan icke bygga mycket på den saken.

Det är dessutom synnerligen orättvist att, då man förespeglar folk att få jord till jordbruk och bostäder, hänvisa blott till detta, ty hvad skall folk ta sig till på sådana trakter, som icke beröras af de nämnda 100,000 hektaren odlad statsjord, utan till de öfriga 3,900,000 hektaren? Icke få de lämnas ur räkningen? Man kan icke tänka sig, att alla som behöfva jord skola flytta till statsjorden, ty för det första räcker den icke alls till, och för det andra låta icke människorna på det sättet flytta sig från den miljö, där de vilja bo och äro vana att lefva. Enligt min uppfattning bör man framhålla, att samtidigt med det, att man bryter statens jordmonopol — och hittills ha vi i mycket obehörigt statsmonopol, i det att äfven staten håller död hand öfver den odlingsbara jord — samtidigt därmed måste man lära sig inse vikten af att söka skaffa jord på de enskilda stora monopoliserade jordarne, och det är viktigare, att man icke skjuter undan den frågan till en aflägsen framtid, ty den frågan är mycket svårare att lösa, röner större motstånd och behöfver tid för att arbeta sig fram. Staten åter har i sin hand att lösa den frågan, med afseende å sin egen jord, när den vill — det är icke några synnerligen stora svårigheter.

Om denna synnerligen viktiga sak säges ingenting i motionen. Men tystnadens våltalighet är också en våltalighet. Om man läser vidare, så står det dessutom på ett ställe, att det förhåller sig nog icke så, att jord är svår att få köpa. Hvarifrån motionärerna fått detta såsom en allmängiltig sats kan jag icke förstå. Ty hur är det med fideikommisserna, hur är det med de stora bolagsdomänerna och andra enskilda vidsträckta possessioner? Norrlandskommittén har beträffande bolags- och andra skogsspekulanter marker i de norra socknar, som visar, att det där i stort sedt icke alls finnes möjlighet att få köpa någon jord. Och särskildt kan jag icke förstå, hur norrlandsrepresentanter kunnat stillatigande vara med om ett sådant påstående, som dock kanske, när allt kommer omkring, får betraktas som förfluget. Det finns kanske vissa trakter, t. ex. i Östergötland, där den som har god råd kan få köpa, men detta betyder icke, att man får köpa öfver allt i landet, såvidt jag förstår.

När jag nu sagt detta om denna motion, så vill jag å andra sidan säga, att det ändamål, som motionen vill fylla, är en viktig angelägenhet. Redan förra riksdagen var denna fråga före. I denna motion och friherre Adelswärds motion i samma riktning

har saken på ett konsekvent sätt fullföljts. Det är att hoppas, att statsutskottet icke skall göra som i fjol, då det sade: man behöver icke göra någonting åt saken, ty den tur regeringen nog hand om. Därvid fick det då bero utan votering, ehuru det fanns många af oss, som hade den uppfattningen, att det icke skulle bli något gjordt i alla fall. Men då ett helt parti äntligen rycker fram för att få saken påstödt, hoppas jag, att det skall bli en utredning om ifrågavarande viktiga angelägenhet.

Remiss af en motion.
(Forts.)

Jag går emellertid vidare till två andra motioner, som bestyrka farhågorna, att det nu är fråga om att stanna vid att blott disponera statens jord, och att man icke ämnar göra någonting för att skaffa jord på de stora monopoliserade enskilda jordegendomarna. Härpå antyder samlingspartiets motion om utsträckning af norrlandslagen rörande förbud för bolag att vidare förvärfva fast egendom. Härutinnan tillstyrka visserligen motionärerna, i öfverinstämmelse med hvad Andra Kammaren i fjol beslöt, att förbudet måtte utsträckas till att omfatta hela Gäfleborgs län. Men, som kanske åtskilliga af herrarna ha sig bekant, undantogs från förbudet mycket stora skogssträckor, som skulle fortfarande »stå sågverksindustrien till buds». Det är ju en ganska viktig angelägenhet — så anse åtminstone norrlänningar och äfven jag hyllar den åsikten — att detta förbud blefve utsträckt äfven dit, men af opportunitetsskäl stannade man förra riksdagen vid förslaget, att försäljningar af sådan mark alltid först skulle hembjudas stat och kommun, och detta antogs af Andra Kammaren.

Det är då underligt att, när det gäller att gå fram på den socialreformatoriska vägen, man nu i förenämnda motion utan ett enda ord går tillbaka från en ståndpunkt, som man genom oändliga strider kämpat sig fram till i denna kammare.

En dylik utsträckning af förbudet skulle också ha en synnerligen stor betydelse för det af många fruktade utländska förvärfvet genom köp af aktier i bolag. Det är nämligen så, att utlänningar genom bolag kunna köpa hur mycket som helst, men en enskild utländsk man kan icke förvärfva fast egendom utan Konungens tillstånd. Det har sålunda stor betydelse, huruvida dessa ofantliga jordområden komma i bolags ägo, ty de råka härigenom lätt nog i utlänningars händer.

För att belysa denna sak vill jag åberopa en kapellpredikant i Risbäck, som skrivit en artikel, hvilken nog ingen af herrarne uppmärksammat, men som emellertid är ganska anmärkningsvärd i sitt slag. Jag förbigår alldeles den uppfattning, som han utvecklat där, att den jordbrukande befolkningens af honom befarade undergång beror på, att den är ansatt af bolagen och socialisterna — han har tydligen läst sig till detta ur tidningar och fått den uppfattningen, att industrien är jordbrukets fiende, och att denna fiende representeras endräkteligen af arbetsgifvare och arbetare. Jag vill blott tala om hvad han tydligen lärt af erfarenheten. Man kan förstå, att en kapellpredikant ensamt högt uppe i Lappland

Remiss af en motion. icke kan följa så noga med utvecklingen i allmänhet. Men hvad han däremot ser, är det, som inträffar inför hans ögon.

(Forts.)

Han säger bland annat, att om norrlandslagarna, han menar tydligen de lagar, som norrlandskommittén föreslagit och äfven jag varit med om att utarbета, om dessa lagar bli en anledning att förhindra en reduktion, så äro de förkastliga. Och dessa samma lagar, som ansetts så oerhördt samhällsupplösande och radikala, betecknar han på grund af sin erfarenhet som »små menlösa lagar». Och jag måste i visst fall ge honom rätt häri. Men man kan icke göra det omöjliga, och det är då bättre att under närmaste generationer skapa en någorlunda tryggad ställning för den jordbrukande befolkningen däruppe, och detta kan icke ske annat än genom att konsekvent fullfölja den tankegång man slagit in på. Men om nu äfven ett vänsterparti skall sträfvat att göra de menlösa lagarne ännu menlösare, kan man icke hoppas att nå målet.

Den citerade författaren säger för öfrigt: »Det är först, när hela Sveriges folk i rodnande harm och blygsel står upp att rensa och omskapa förhållandena ända från Dalfjället upp till Muonio älf, som en pånyttfödelse till Norrlands utveckling kan komma att ske»; samt »Norrland kan till stor del köpas af utländingar — det skall köpas — och det är delvis redan köpt». Detta är sant, och till ett sådant resultat synes den af samlingspartiets förtroenderåd framburna motionen i angifvet afseende i hög grad vilja bidra. Artikeln slutas med dessa ord: »Skall icke Sverige i sinom tid förlora kolonien Norrland så måste det införlifva den såsom en provins, hvilket sker genom indragning af bolagens egendomar, upplåtande af kronans egendomar för mänsklig kultur samt genom npprättandet af bondeståndet.»

Det är slutligen ännu en motion, som framburits af samlingspartiet eller rättare af dess förtroenderåd, ty hur partiet ställer sig i saken, vet man icke, men jag tar för gifvet, att meningarna äro mycket delade. Denna rör bolags jordförvärf i södra och mellersta delarna af Sverige, men afser emellertid, såsom framgår visserligen icke af klämman, som kan tydas ganska vidsträckt, men af motiveringen, endast att förekomma det bolag vidare förvärfvar jord. Däremot ingår den alls icke på den viktiga frågan, hur man skall skaffa jordbruk och bostäder inom alla de områden, som bolagen redan slagit under sig, och där man enligt utsago från många håll nu lägger ned sina gårdar, detta visst icke öfverallt, men på åtskilliga ställen. Det är alldeles uppenbart, att, om det skall bli någon kraft i denna rörelse, man måste gå till botten af frågan och icke inskränka sig till blott palliativ.

Jag vill nu till sist också säga, att i den förra af mig berörda frågan om totalförbud för bolagsförvärf för hela Norrland har jag nöjet att kunna stödja mig på frisinnade landsföreningens program.

Med dessa ord har jag blott velat ge uttryck åt ett ganska stort bekymmer, om samlingspartiet i sin socialreformatiska verk-

samhet uti angifna afseenden skall taga afstånd från uppfattningar, som te sig som oafvisliga och redan arbetat sig fram. Men det är kanske en större politisk klokhet, som gör, att man går tillbaka från redan vunna ställningar, och då kommer det väl att ske på det sättet.

Remiss af en motion.

(Forts.)

Herr Staaft: Herr talman! Jag vill blott i korthet besvara den föregående talarens yttrande och vill då först framhålla, att jag icke hade äran att fullt uppfatta den första anmärkningen, som han framställde, ehuru han motiverade den, nämligen att man skulle användt orätt terminologi, då man anhållit om »utredning i hvad mån befintliga kronoegendomar äro mer eller mindre lämpliga att styckas och upplåtas till egna hem och småbruk». Såvidt jag förstår, är uttrycket »egna hem» efter vanligt nuvarande språkbruk det, som bäst motsvarar den mening, som ligger i motionen. Det är ju tänkbart, att en bättre terminologi kan införas, men det får väl ursäktas, om motionärerna begagnat det hittills vanliga språkbruket.

Beträffande den farhåga, som herr Lindhagen hyser att, eftersom det icke i denna motion står någonting om att man skulle utsträcka sina sträfvanden utöfver upplåtande och styckning af kronoegendomar, det skulle vara gifvet, att motionärerna icke heller hade anslutit sig till en sådan tanke, beträffande den farhågan vill jag framhålla, att den är fullkomligt oriktig. När motionärerna säga, att första steget borde vara en fullständig utredning rörande befintliga kronoegendomars storlek, så är det påtagligt, att de icke på ringaste sätt förklarar, att detta är tillräckligt och att därmed all rättfärdighet vore uppfylld. De tro blott, att detta borde vara det första och jämförelsevis lättaste steget för befordrande af det stora ändamål, för hvilket de, såsom skarpt betonats från första början i motionen, anse ofantligt många åtgärder vara nödvändiga.

Jag tror, att jag i anslutning till det sagda kan yttra mig mycket kort om hvad herr Lindhagen i öfrigt anmärkte. Mig förefaller det vara något skrufvadt och konstrueradt, att i den omständigheten, att ett helt parti, som sammansluter sig om vissa motioner, i dem icke upptager åtskilliga önskemål, som kunna ha en utbredd stämning för sig, ser ett afståndstagande från dessa. Jag tror inte alls, att detta har någon som helst riktighet, utan att partiet liksom enskilda motionärer kan välja att samla sig om vissa yrkanden, som det i betraktande af en del omständigheter anser särskildt och företrädesvis böra frambäras motionsvis af partiet. Detta betyder icke någonting om dess ståndpunkt i förhållande till andra yrkanden, som ligga på samma områden, och som det kan skänka både sitt gillande och sina röster.

Det förefaller mig som om min ärade motståndare blifvit fattad af en något för hastig och stark farhåga i detta fallet, så att han

Remiss af en motion. med sin fantasirikedom inlagt helt andra afsikter i de af oss väckta motionerna än vi någonsin haft.
(Forts.)

Herr Lindbagen: Herr talman! Jag medger, att den nu afgifna förklaringen i viss mån kan vara lugnande för framtiden, ehuru jag på samma gång måste fastslå att, därigenom att dessa tankar icke upptagas nu såsom förut, saken ytterligare kommer att fördröjas.

Att det verkligen icke är ett afståndstagande i de af mig angifna afseendena kan man dock ha ganska grundade anledningar att fortfarande vara tveksam om, ty det har uttalats personligen af inflytelserika män inom partiet — jag äsyftar icke precis den sista ärade talaren — att man icke borde under några förhållanden nu gå så långt, som jag förordat, och jag vill vidare framhålla, att det dock är ganska belysande, att, oaktadt Andra Kammaren ifråga om förbudslagen antagit ett dylikt förslag förra riksdagen, man nu utan angifvande ens af skäl härtill frångår en sådan ståndpunkt och slår in på en väg, som leder till ett vida mindre mål. Icke heller säges ett ord om den förra året af en mycket stor minoritet inom kammaren förordade undersökningen af bosättningsmöjligheterna på större enskilda jordkomplexer i södra och mellersta delarna af riket.

Vidare anfördes ej; och hänvisades motionen jämte de i anledning af densamma afgifna yttrandena till statsutskottet.

Härefter remitterades:

- herr K. A. *Staafts m. fl.* motion, n:o 128, till lagutskottet;
- herr K. A. *Staafts m. fl.* motion, n:o 129, till lagutskottet;
- herr K. A. *Staafts m. fl.* motion, n:o 130, till lagutskottet;
- herr K. A. *Staafts m. fl.* motion, n:o 131, till bevillningsutskottet;
- herr K. A. *Staafts m. fl.* motion, n:o 132, till lagutskottet;
- herr E. *Beckmans* i *Djursholm m. fl.* motion, n:o 133, till bevillningsutskottet;
- herr E. *Beckmans* i *Djursholm m. fl.* motion, n:o 134, till lagutskottet;
- herr J. *Bengtssons* i *Björnalt* motion, n:o 135, till lagutskottet;
- herr N. *Perssons* i *Malmö* motion, n:o 136, till lagutskottet;
- herr H. *Wijks* motion, n:o 137, till lagutskottet;
- herr G. S. *Neiglicks* motion, n:o 138, till lagutskottet;
- herr M. E. *Svallingsons* motion, n:o 139, till lagutskottet;
- herr N. *Jönssons* i *Kvarnberga* motion, n:o 140, till lagutskottet;
- herr J. A. *Jonssons* i *Hökhult* motioner, n:o 141 till lagutskottet och n:o 142 till tillfälligt utskott;

herr *K. H. Brantings m. fl.* motion, n:o 143, till konstitutionsutskottet;

herr *K. H. Brantings m. fl.* motion, n:o 144, till lagutskottet;

herr *C. A. Lindhagens m. fl.* motion, n:o 145, till konstitutionsutskottet;

herr *C. A. Lindhagens m. fl.* motion, n:o 146, till lagutskottet;

herr *O. Perssons* i Plöninge motion, n:o 147, till tillfälligt utskott;

herr *C. J. Berggrens* motion, n:o 148, till statsutskottet;

herr *J. G. Petterssons* i Södertälje motion, n:o 149, till lagutskottet;

herr *F. Söderberghs* i Karlshamn motion, n:o 150, till lagutskottet;

herr *T. Fürsts* motion, n:o 151, till lagutskottet;

herr *C. G. Lindleys* motion, n:o 152, till lagutskottet;

herr *A. G. Månssons* motion, n:o 153, till lagutskottet;

herr *V. Larssons* i Västerås *m. fl.* motion, n:o 154, till lagutskottet;

herr *J. Hellgrens* motion, n:o 155, till lagutskottet;

herrar *P. O. Lundells* och *H. Anderssons* i Grimbo motion, n:o 156, till lagutskottet;

herr *D. Broströms m. fl.* motion, n:o 157, till lagutskottet;

herr *S. H. Kvarnzelius* motioner, n:o 158 till lagutskottet och n:o 159 till tillfälligt utskott;

herr *S. H. Kvarnzelius m. fl.* motion, n:o 160, till statsutskottet;

herr *S. H. Kvarnzelius m. fl.* motion, n:o 161, till statsutskottet;

herr *S. H. Kvarnzelius* motion, n:o 162, till statsutskottet;

herr *G. A. E. Kronlunds m. fl.* motion, n:o 163, till tillfälligt utskott;

herrar *G. A. E. Kronlunds* och *G. Thavenius* motion, n:o 164, till statsutskottet;

herr *P. M. Olssons* i Blädinge motion, n:o 165, till statsutskottet;

herr *E. K. Kropps* motion, n:o 166, till statsutskottet;

herr *C. R. Johanssons* i Jönköping motion, n:o 167, till statsutskottet;

herr *G. M. Sandins* i Grums motion, n:o 168, till statsutskottet;

herr *J. Andersons* i Baggböle motion, n:o 169, till statsutskottet
 herr *K. V. Rydén*s *m. fl.* motion, n:o 170, till statsutskottet;
 herr *K. Karlssons* i Mo motion, n:o 171, till statsutskottet;
 herr *G. N. T. af Callerholms* motion, n:o 172, till statsutskottet;
 herr *A. A. Erikssons* i Rödsta motion, n:o 173, till statsutskottet;
 herr *A. Thylanders m. fl.* motion, n:o 174, till statsutskottet;
 herr *F. W. Thorssons* motion, n:o 175, till statsutskottet;
 herr *S. J. Enanders* motioner, n:is 176, 177, 178 och 179 till statsutskottet samt n:o 180 till tillfälligt utskott;
 herr *J. J. Byströms* motion, n:o 181, till statsutskottet.

Efter föredragning häruppå af herr *J. J. Byströms* motion, n:o 182, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående afskaffande af dödsstraffet, begärdes ordet af

Herr Nyström, som anförde: Herr talman! Då jag icke varit i tillfälle att underskrifva herr Byströms motion, ber jag få tillkännagifva, att jag i densamma instämmer.

Ifrågavarande motion samt det af herr Nyström afgifna yttrandet öfverlämnades till lagutskottet.

Vidare hänvisades:

herr *J. J. Byströms m. fl.* motion, n:o 183, till bevillningsutskottet;

herr *J. Bromées* i Billsta *m. fl.* motion, n:o 184, till bevillningsutskottet;

herr *J. Bromées* i Billsta motion, n:o 185, till statsutskottet;

herr *A. C. Lindblads* i Göteborg *m. fl.* motion, n:o 186, till statsutskottet;

herr *A. C. Lindblads* i Göteborg *m. fl.* motion, n:o 187, till bevillningsutskottet;

herr *N. A. Nilssons* i Malmö *m. fl.* motion, n:o 188, till bevillningsutskottet;

herr *N. A. Nilssons* i Malmö *m. fl.* motion, n:o 189, till bevillningsutskottet;

herr *N. A. Nilssons* i Malmö *m. fl.* motion, n:o 190, till bevillningsutskottet;

herrar *K. E. von Geijers* och *H. Anderssons* i Västra Nöbbelöf motioner, n:is 191 och 192, till bevillningsutskottet;

herr *O. H. Svenssons* i Saläng motion, n:o 193, till bevillningsutskottet;

herr *C. A. Lindhagens m. fl.* motion, n:o 194, till lagutskottet;

herr *C. A. Lindhagens* motion, n:o 195, till lagutskottet;

herrar *C. A. Lindhagens* och *F. F. W. Blombergs* motion, n:o 196, till statsutskottet;

herr *C. A. Lindhagens m. fl.* motion, n:o 197, till lagutskottet;

herr *C. A. Lindhagens* motioner, n:o 198 till statsutskottet, n:is 199, 200 och 201 till lagutskottet, n:o 202 till tillfälligt utskott samt n:o 203 till lagutskottet;

herr *C. A. Lindhagens m. fl.* motion, n:o 204, till lagutskottet;

herr *C. A. Lindhagens m. fl.* motion, n:o 205, till lagutskottet;

herr *C. A. Lindhagens m. fl.* motion, n:o 206, till lagutskottet;

herrar *C. A. Lindhagens* och *K. A. Tengdahls* motioner, n:o 207 till tillfälligt utskott, n:o 208 till statsutskottet, n:o 209 till lagutskottet och n:o 210 till statsutskottet; samt

herr *C. A. Lindhagens* motioner, n:is 211 och 212, till tillfälligt utskott.

§ 4.

Herr talmannen yttrade: Jag tillåter mig föreslå, att kammaren ville besluta att i år liksom förra riksdagen tillsätta fem tillfälliga utskott, hvart och ett bestående af nio ordinarie ledamöter och fem suppleanter.

Detta förslag bifölls; och beslöt kammaren på herr talmannens förslag tillika att lördagen den 1 nästinstundande februari företaga val af ledamöter och suppleanter i de tillfälliga utskotten.

§ 5.

Härefter tillkännagaf herr talmannen, att han låtit uppgöra förslag till fördelning af de motioner, som hänvisats till behandling af tillfälligt utskott; och var detta förslag, som nu upplästes, så lydande:

Förslag till fördelning af de 31 inom Andra Kammaren väckta motioner, hvilka blifvit hänvisade till behandling af tillfälligt utskott.

Till behandling af ett tillfälligt utskott (n:o 1) torde få öfverlämnas motioner af:

herr *T. Zetterstrand*, n:o 25, om skrifvelse till Kungl. Maj: angående utfärdande ifråga om de ämbets- och tjänstemän, hvilka

tjänsteutöfning ej är af beskaffenhet att föranleda bärande af uniform, af förklarande, hvarigenom den skyldighet i detta afseende, som kan anses åligga dem, blifver upphäfd,

herr *E. O. V. Wavrinsky* i Stockholm, n:o 32, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning om arbetslösheten i Sverige m. m.

herr *P. Pehrsson* i Österby, n:o 76, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående antecknande i kyrkobok af från utlandet återinflyttade svenskars äktenskapsförhållanden,

herr *J. E. Centerwall*, n:o 100, om skrifvelse till Kungl. Maj:t i fråga om revision af stadgar för mogenhetsexamen,

friherre *A. T. Adelswärd*, n:o 102, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående folkskolans reformering till en bottenskola m. m., och

herr *S. T. Palme*, n:o 124, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående föreskrifter för vinnande af säkerhet om död persons identitet och dödsorsaken.

Till ett annat tillfälligt utskott (n:o 2) torde få hänvisas motioner af:

herr *E. O. V. Wavrinsky* i Stockholm, n:o 1, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående undervisning om de smittosamma och ärftliga sjukdomarnas natur och verkningar,

densamme, n:o 4, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning, huru moderskapsförsäkring må genom statens försorg kunna beredas barnaföderskor, m. m.,

densamme, n:o 5, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående vaccinationstvängets afskaffande eller begränsning, m. m.,

densamme, n:o 6, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående förslag till lag om näringsmedel,

herr *P. N. Bosson*, n:o 97, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående vaccinationstvängets afskaffande eller begränsning m. m.,

herr *S. H. Kvarnzelius*, n:o 159, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning rörande lämpligaste sättet att fullständigt frigöra staten, kommunerna, landstingen och hushållningssällskapen från deras ekonomiska beroende af från rusdryckshandteringen härflytande medel, och

herr *S. J. Enander*, n:o 180, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående indragning af förste provinsialläkarebefattningarna m. m.

Till ett tredje tillfälligt utskott (n:o 3) torde få öfverlämnas motioner af:

herr *C. G. Sædén*, n:o 41, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående tillsättande af en kommitté för utredning af statstjänarnas lönerregleringsfråga enligt angifna grunder,

herr *E. P. W. Röing*, n:o 42, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående revision af reglementet för trafiken på statens järnvägar,

herr *E. Räf*, n:o 91, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående berusade personers förhinderande att resa med statens järnvägar,

densamme, n:o 92, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående sofpplatser för tredje klassens passagerare å statens järnvägar, och

herr *F. Berglund*, n:o 96, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående anställande af järnvägsinspektör för öfvervakande af trafik-säkerheten vid järnvägarna.

Till ett fjärde tillfälligt utskott (n:o 4) torde få öfverlämnas motioner af:

herr *J. Erlansson*, n:o 46, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående friköpande af byggnadstomter från prästgård, klockargård m. m.

herr *E. G. H. Åkerlund*, n:o 78, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående upplåtande af nödig skog och betesmark för jordbrukslägenheter, hvilka inom Norrland och Dalarna bildas af inägojord från skogsaktiebolag tillhöriga fastigheter,

herr *M. Sundström*, n:o 95, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning i fråga om jordafsöndringar, hvilka såsom arfafsöndrats på viss tid och mot vissa skyldigheter till stamhemmanet m. m.,

herr *G. A. E. Kronlund m. fl.*, n:o 163, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående den nomadiserande lappbefolkningens vidmakthållande m. m.,

herr *C. A. Lindhagen*, n:o 202, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning och beskrifning öfver enskilde och kommuner tillhöriga mera betydande vattenfall i landet,

densamme, n:o 211, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning rörande till industriens understöd upplåten kronojord m. m., och

densamme, n:o 212, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående vården af de till lappmarksbefolkningen upplåtna statsskogarne m. m.

Slutligen torde till ett femte tillfälligt utskott (n:o 5) få öfverlämnas motioner af:

herr *A. P. Gustafsson* i Sjögesta, n:o 18, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående inskränkning i tiden för jakt å älg m. m.,

herr *O. N. Olsson* i Heden, n:o 37, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ersättning åt vissa ledamöter af inskrifningsnämnd och inskrifningsrevision,

herr *C. F. Vahlquist*, n:o 57, om skrifvelse till Kungl. Maj:t
Andra Kammarens Prot. 1908. N:o 6.

angående penningbidrag till värnpliktige, som vårdas för under tjänstgöring ådragen skada eller sjukdom,

herr *J. A. Jonsson* i Hökhult, n:o 142, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utsträckt fridlysning af hare, tjäder och orre,

herr *O. Persson* i Plöninge, n:o 147, om skrifvelse till Kungl. Maj:t rörande förtydligande af vissa bestämmelser i förordningen angående expeditiöslösen, och

herrar *C. A. Lindhagen* och *K. A. Tengdahl*, n:o 207, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående bildande af en lånefond för att bereda mindre bemedlade tillfälle att inom stadsområden förvärfva egna bostäder.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes bankoutskottets memorial, n:o 1, med öfverlämnande af fullmäktiges i riksbanken till bankoutskottet afgifna berättelse.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>J. Johanson</i> i Valared	under 8 dagar fr. o. m. den 28 jan.,				
» <i>C. R. Johansson</i> i Jönköping	» 4 » » » 29 »				
» <i>J. Ekman</i> i Göteborg	» 4 » » » 31 » och				
» <i>J. M. Juhlin</i>	» 5 » » » 30 »				

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4,3 e. m.

In fidem

Herman Palmgren.